

صنایع ظریفدایران

در عهد ساسانیان

صنایع ظریفه هر مات یکی از بهترین علائم و آثار قوت و باضمف روحی آن است . برخی از ملل دارای صنایعی اند که از محیط زندگی آنان بهیچ روی متجاوز نکرد و مقبول سایر ملل واقع نشد اما برخی دیگر را صنایعی چندان عالیست که در بسیاری از ممالک و در میان ملل متعدد مقبول و مطبوع گردیده و دیری در جهان پاییده است ، صنایع دوره ساسانیان از اینگونه است .

سلسله ساسانی که از ۲۲۶ تا ۶۳۰ میلادی بر ایران حکومت کرد بزرگترین رقیب روم شرقی و هندوستان بود و مملکتی را که این شاهان در تصرف داشتند واسطه روم شرقی و شرق اقصی و از این روی دارای تجارتی بارونق و صنایعی کامل و مخلوط با محسنات صنایع سایر ملل بود . ایرانیان دوره ساسانی چه از راه دریا و چه از راه خشکی سالانه ابریشم فراوانی از چین می آوردند و با آن پارچه های زیبایی می ساختند که در تمام بازار های دنیای متمدن آن عصر خرید و فروش می شد و حتی در این

اواخر در یکی از قبر های زاین پارچه ای

یافتند که از مصنوعات ایران دوره ساسانی

است . در همین عهد است که قالی های

گرانبهای بی نظیر بافته می شد و یکی از

آنها همانست که چهار فصل سال را در

کمال زیبایی نشان می داد و اعراب مسلمان

از آن چندان سخن رانده اند و نیز در

همین دوره است که ظروف سیمین و

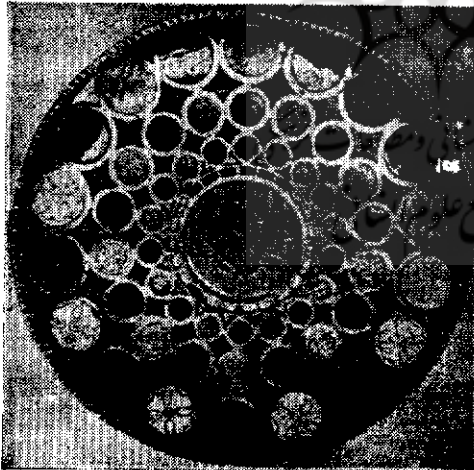
زرین منقشی با آن همه استادی ساخته می شد

که دیرگامی در تمدن اسلامی از آنها

تقلید می شده است و امروزه در بسیاری

از موزه های مهم دنیا انظار بینندگان را

بخود جلب می کند .

ساغری که یکی از شاهان ساسانی را بر روی تخت نشان میدهد

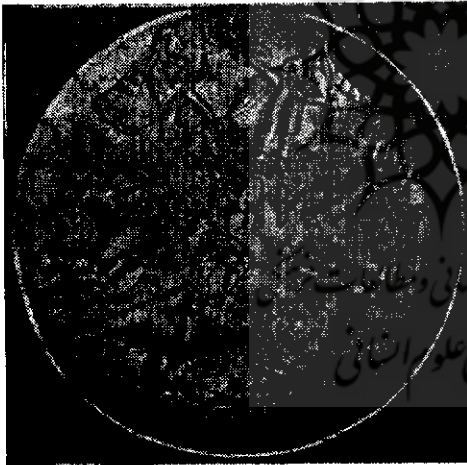
صنایع دوره ساسانی از ایران تا اقصی ممالک اطراف تجاوز کرده و با تمام خصوصیات خود در آن ممالک معمول شد چنانکه در یکی از شهرهای کبکی (مقولستان) آثاری با نقشهای سواران دوره ساسانی با تمام خصوصیات آنها یافته اند .

و این از آن جهت است که دربار ساسانی از دربارهای پر ثروت و متجمل دنیای سابق بود و

چشم جهانی را باعجاب بخود متوجه می‌ساخت و صنایعی هائی که در آن مقبول و دمورد تقلید عالمیان قرار می‌گرفت.

پارچه‌های دوره ساسانی که بسیاری از آنها با تار و پود های زرین یا سیمین بافته شده است دارای نقشهای زیبا هستند و اغلب دارای دایره هائی که از مرزآرید پدید آمده است میباشد که در میان آنها بشکل مرغان و یا حیوانات و یا برطوس و یا پنجه شیر و یا خروس مرسم است و مخصوصا نقش خروس زیاد معمول بود چه خروس است که بگمان مردم این عهد بوسیله آواز های خود شیاطین و اجنه را از خانه می‌گریزاند. این حیوانات اغلب در گردن پادر پای خود بندهایی دارند که در کمال مهارت و با بهترین وجه ترسیم شده است و این از آن نمایش آن است که این موجودات آزاد نبوده و در باغ سلطنتی بسر می‌رود و در جزء مستملکات شاهنشاهان ساسانی بوده اند.

در این نقوش و آثار شکل شاهان ساسانی نیز که عنوان شاه شاهان و برادر خورشید و ماه را داشتند با بهترین و جوه آشکار است. سلاطین دارای بهترین و باشکوه ترین هیأتها هستند زیرا که لارمه عظمت و قدرت آنها این بود که بدین وسایل نیز از دیگران ممتاز و مشخص باشند و شکوه و جلال هیأت ایشان دیدگان را حیرت سازد.

لباس شاه نمک و مزین بمر و اربدها و احجار قیمتی است و این جواهر گرانها بنسج پارچه چسبیده است ولی علامت سلطنت بیشتر مربوط بتاجی است که بر سر سلاطین است و هر يك از شاهان ساسانی دارای تاجی مخصوص و مشخص است که دیگری را از آن تاج نیست و بالاخره علامت مشخص هر شاه ساسانی تاج اوست و در نقاشی ها آنها بوسیله تاجشان بجوی میتوان شناخت. تاجها که بشکل عقابی که بالهای خویش را بگسترده و یا بشکل - ر قوچ و اغلب بشکل کره و یا بشکل هلال و مزین بانواع جواهر است.

ساتر سیمین بری را که در میان شاخه های نیار فر راه میر و دشتان میدهد

کره تاج گاه بسیار بزرگ است چنانکه تاج شاپور اول که والرین امپراطور روم را

سلب کرد از اینگونه بود. تصویر این حادثه اسارت امپراطور نیز امروزه در یکی از سالن های کتابخانه ملی پاریس مضبوط است. این تصویر شاهنشاه ساسانی را با هیئتی پهلوانی بیواسطه نشان می‌دهد که امپراطور روم را از اسب پایکدست ربوده و در هوا نگاه داشته است. بر کمر شاهپور کمر بندی دیده می‌شود که کمر بند مقدس است و همان است که زردشتیانش بنام « کشتی » یاد میکنند و بندهایی که بر گردن بسای پای حیوانات دیده می‌شود و قبلا از آن نام بردیم از همین نوع است و بوسیله همین بندهاست که آنها را مجاور شهریار که ذات و مظهر تقدس است نشان می‌دادند و حتی دم اسب

را نیز بر گویا آن مرتب میگردند. این بندها چه در این موارد و چه در سایر موارد آویزانند و بر اثر وزش باد موج است و این نیز از مختصات صنایع دوره ساسانی است. اما کره بزرگی که بر آج شاپور دیده میشود علامت خورشید است و این از آن جهت که شاه خود را برادر خورشید می دانست و ممکن است این کره را کره زمین تصور کرد و از اینجا سراینکه برخی از شاهان ساسانی بر آج خود هلالی تعبیه میگردند و گاه در میان آن ستاره ای قرار می دادند نیز معلوم می شود چه ایشان خود را برادر ماه می شمرند.

تاجهای سلاطین ساسانی چنانکه دیدیم گاه علامت ماه را بتهائی داشت ولی در بسیاری از تاجها علامت ماه و خورشید باهم دیده می شوند بدین ترتیب که کره خورشید در میان هلال ماه واقع است و در میان آثار عتیقه سالن ظروف منقش کتابخانه ملی پاریس ساغری از بلور دیده می شود که در میان سایر ظروف شیشه ای و بلوری قرار دارد و در آن خسرو دوم (پرویز) با تمام صورت بر روی تختی که بدواسب بالدار مزین است نشسته و عصائی مرصع در دست دارد و کلاه شاهانه او بر روی

زلف و کیسوان مجعد وی قرار دارد و گشتی بر کمر او بسته و دنباله های آن در طرف راست و چپ پیچا پیچ و گسترده است. تخت سلطنتی نقالی چهار فصل مشهور مزین است و بله های تخت برنگ لاجورد آراسته و بفیروزه مرصع است و این شاید از آن جهت باشد که برادر خورشید و ماه که علاوه بر علامت این دو جرم قرآن نقش ستارگان را نیز در بالای سرداشت میخواست آسمان لاجوردی را در زیر پای خود داشته باشد. بهرحال این صنایع را تنها نباید نتیجه ثروت دانست بلکه موجود آنها علاوه بر تمول هوش و استعداد قوی در عالم صنعتگری و هنرمندی بوده است و این استعداد علاوه

سایر سمین مطلقا که حاوی مظهر خدای ماه است |
 بر صنایع ظریفه در معماری نیز مشاهده میشود و طاق کسری بزرگترین معرف عظمت و بهترین نمونه قدرت و استعداد ایرانی خود کافی ترین دلیل بر مدعای ماست.
 البته باید دانست که تنها صنایع ایرانی در بنای آثار معماری دوره ساسانی دخالت نداشتند بلکه بسیاری از اسراء رومی که والرین امپراطور ایشان نیز در میان آنان بود، در این امور دست داشته و ابنیه عظیمی ساخته اند.

سقفهای مقرنس و طاقهای دوره ساسانی که در ابنیه ایرانی معمول بود و مخصوص معماری ایرانست تنها در ایران برجای نماند بلکه در بسیاری از ممالک اطراف نیز از آن پیروی شده و حتی در اقصی ممالک اروپای غربی نیز نمونه هایی از آن دیده میشود مثل بنای « سنت هیلار » Saint Hilaire در پوآتیه که دارای سقفهایی است که بمقارنس دوره ساسانی ساخته شده است. علاوه

براین بسیاری از مصنوعات دوره ساسانی نیز در اروپا وجود دارد و بسیاری از کلیساها مثل کلیسای « سانس » Sens در نزدیکی پاریس و عدۀ زیادی از کلیساهای رومی دارای نمونه های بسیار عالی از پارچه عهد ساسانی میباشند که با کمال دقت تا کنون محفوظ مانده است بهرحال پارچه های ایران در عهد ساسانی که فی الحقیقه میتواند در ردیف بهترین ظرایف قرار گیرد از ایران تا اقصی ممالک شرق یعنی ژاپن و اقصی ممالک غرب یعنی فرانسه بعنوان هدیه و ارمغان رفته و تا کنون محفوظ مانده است .

اکنون برگردیم بساغر هایی که قبلا در وصف آنها سخن میراندیم . این ساغر ها علاوه بر آنکه بهترین وسیله حفظ تصاویر برخی از شاهان ساسانی شده است نمونه برخی از عادات و تجملات درباری آنانرا مانند شکار محفوظ داشته است و همینطور تصویر بسیاری از حیوانات را در احوال مختلفه نشان میدهد. شاهان ساسانی بشکار بسیار علاقه داشته اند و شکارگاههای ایشان محوطه بسیار وسیعی محدود بدود بوده است که در آن حیوانات مختلف از قبیل شیر و ببر و گراز و خرس و کرگدن و غزال و طاوس و قرقاول و حیوانات دیگر برای شکار شاه حفظ میکرده اند . در نقشهای طاقستان تصویر شکار گراز و آهو مشاهده میشود و در اینجا تمام محوطه شکارگاه محاط به ریسمانهایی است که برای بیرون نرفتن حیوانات از آن حدود معین بکار میرفت . شاه و همراهانش در آنجا با تیر و کمان با تیر میگردند و با تیر حیوانات را شکار کرده از پای در میآوردند و زنان نوازنده و خواننده های نیز با ایشان در گشتی دیده میشوند و البته فراموش نشود که ایرانیان دوره ساسانی در موسیقی نیز مهارت داشته و بسیاری از آلات آن در میان ایشان مرسوم بود و برخی از آنها در چین نیز مرسوم شد و یکبار دیگر ثابت گرد که صنایع و هنر های عهد ساسانی مورد پسند و قبول عالمیان است .

در یکی از ظروف دوره ساسانی که در سالن آثار عتیقه کتابخانه ملی پاریس هست تصویر زیبایی از شکار خسرو دوم (پرویز) نقش شده است . خسرو براسبی سوار است و چون در حال ناخت است دنباله کشتی و بند هایی که بر کلاه وی تمبیه شده است تماما در مسیر باد موج میزند و همراهان شاه نیز براسبهای خود و با کمانهای کشاده در تعقیب گراز ها و آهوان هستند و این حیوانها نیز در جنوبی ایشان میدوند . این تصاویر دارای روح هنری قوی میباشند و صنعتگر در آن افسونگری کرده و با اثر خود قدرتی فکری در آمیخته است و این نیز از خصایص صنعتی دوره ساسانی است زیرا ایرانیان این عهد تنها مردمی قوی و شجاع و بلند مرتبه نبودند که قویترین دولت زمان مهور و ذلیل پنجه نیرومند خود کردند بلکه علاوه بر این صاحب مذهبی روحیاتی عالی نیز بوده اند .

صنعت دوره ساسانی با افول کوب اقبال این سلسله از میان نرفت بلکه در چین و مصر و ممالک غربی نمونه این تصاویر که حاوی حیوانات شکار کنندگان جسور و شجاع و چابک شاهان یا تاجهای مرصع و با شکوه در قرون متمادی سرمشق صنعتگران بوده است .

ایرانیان دوره ساسانی پس از تسلط اعراب با صنعت عالی و روح بخش و روح قوی و استعداد نیرومند معماری خویش سالهای متمادی روحا بر دنیا حکومت کردند .